تەکفیر پێتنیسی

ئەللامە مۆهەممەد ناسرۆددین ئەلبانی

شەيخ ئابدۇلئەزىز بىن باز رەھىمەھۇللاھنىڭ تەقرىزى[1]

ھەمدۇ سانا اللہ قا خاستۇر، دۇرۇد ـ سالاملار رەسۇلۇللاھقا، ئۇنىڭغا ساھابىلىرىگە ۋە ئۇنىڭ يولىغا ئەگەشكەنلەرگە بولسۇن. شۇنىڭدىن كېيىن:

«مۇسۇلمانلار» ژۇرنىلىدا پەزىلەت ساھىبى شەيخ مۇھەممەد ناسىرۇددىن ئەلبانىنىڭ ــ اللہ ئۇنى مۇۋەپپەق قىلغاي ــ «اللہ نىڭ نازىل قىلغانلىرىدىن باشقىسى بويىچە ھۆكۈم قىلغۇچىلارنىڭ قارىقويۇق تەكفىر قىلىنىشى» تېمىسىدا ئۆزىدىن سورالغان سوئالغا بەرگەن مەنپەئەتلىك جاۋابىنى كۆردۈم.

ھەقكە ۋە مۇئمىنلەرنىڭ يولىغا ئۇيغۇن بولغان، ئىنسانلاردىن ھېچبىرىنىڭ اللہ نىڭ نازىل قىلغانلىرىدىن باشقىسى بويىچە ھۆكۈم قىلغان كىشىنى ــ ئۇنىڭ شۇنداق قىلىشنى قەلبىدە ھالال سانىغانلىقىنى بىلمىگەن تەقدىردە ــ بىر پېئىل سەۋەبلىكلا تەكفىر قىلىشىنىڭ جائىز ئەمەسلىكى بايان قىلىنغان ھەمدە بۇ خۇسۇستا ئىبنى ئاببااس رضي الله عنهما دىن دەلىللەر نەقىل قىلىنغان بۇ قىممەتلىك سۆزلەردىن تولىمۇ خۇرسەن بولدۇم.

شۈبھىسىزكى، ئۇنىڭ «اللہ نىڭ نازىل قىلغانلىرى بويىچە ھۆكۈم قىلمىغانلار كاپىرلاردۇر»، «زالىملاردۇر»، «پاسىقلاردۇر» دېگەن ئايەتلەرنىڭ تەپسىرى توغرىسىدىكى سۆزلىرى توغرىدۇر.

---

[1] شەيخ بىن باز رەھىمەھۇللاھ نىڭ مەزكۇر رىسالە توغرىسىدىكى ئۇشبۇ تەقرىزىنىڭ تولۇق نۇسخىسى «مەجەللەتۇد دەئۋە»نىڭ ھىجرىيە 1416 – يىلىدىكى 1511 – سانىغا بېسىلغان بولۇپ، بۇ يەردە قىسقارتىپ ئېلىندى.

شەيخ كۇفۇرنىڭ، شۇنداقلا زۇلۇمنىڭ ۋە پاسىقلىقنىڭ چوڭ ـ كىچىك دەپ ئىككىگە ئايرىلىدىغانلىقىنى بايان قىلغان.

مەسىلىلەرنى (شەيخ ئەلبانىينىڭ قىلغىنىدەك) ئوبدان تەھقىقلەپ، ئۇلارغا قۇرئان ـ سۈننەتنىڭ نۇرى بىلەن، سەلەف سالىھلارنىڭ مەنھەجى بويىچە ھۆكۈم چىقىرىش ھەمدەە ئىنسانلارنىڭ كۆپىنچىسىنىڭ قىلغىنىدەك مۇتلەق رەۋىشتە، قارىقويۇق ھۆكۈم چىقىرىشتىن ساقلىنىش ھەربىر مۇسۇلمانغا، بولۇپمۇ ئىلىم ئەھلىگە ۋاجىبتۇر.

ھەقىقەتەن، رەسۇلۇللاھ ﷺ : «من دل على خير فله مثل أجر فاعله» «بىر ياخشىلىقنى كۆرسىتىپ قويغۇچىغا ئۇنى قىلغۇچىغا ئوخشاش ئەجىر بولىدۇ» دېگەن.

ياردەم ۋە ياخشى ئاقىۋەت قىيامەت كۈنىگىچە رەسۇلۇللاھ ﷺ غا ۋە ساھابىلەرگە ئەگەشكەنلەرگە مەنسۇپتۇر. اللّٰه تىن بىزنى ۋە باشقا مۇسۇلمان قېرىنداشلىرىمىزنى شۇلارغا ئەڭ گۈزەل رەۋىشتە ئەگەشكۈچىلەر قاتارىدا قىلىشىنى، ھەمدە ھەق ئۈستىدە سەبىر قىلغان ھالدا، بەسىرەت ۋە سالىھ ئەمەل بىلەن كىشىلەرنى اللّٰه قا دەۋەت قىلغۇچى بارلىق قېرىنداشلىرىمىزنى ئۆزى بىلەن ئۇچراشقانغا قەدەر بۇ يولدا مۇستەھكەم تۇرغۇزۇشىنى تىلەيمىز. شۈبھىسىزكى، اللّٰه ۋەلىيدۇر ۋە بۇنىڭغا قادىردۇر.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

ھەقىقەتەن ھەمدۇ سانا اللە قا خاستۇر. ئۇنىڭغا ھەمدۇ ئېيتىمىز، ئۇنىڭدىن ياردەم ۋە مەغفىرەت تىلەيمىز. نەپسىمىزنىڭ شەررىدىن ۋە ئەمەللىرىمىزنىڭ يامانلىقىدىن اللە قا سىغىنىمىز. اللە ھىدايەت قىلغان كىشىنى ھېچكىم ئازدۇرالمايدۇ. اللە ئازدۇرغان كىشىنى ھېچكىم ھىدايەت قىلالمايدۇ. گۇۋاھلىق بېرىمەنكى، اللە تىن باشقا (ئىبادەتكە لايىق) ھېچبىر ئىلاھ يوقتۇر، ئۇ يەككە ـ يېگانىدۇر، ئۇنىڭ شېرىكى يوقتۇر؛ ۋە يەنە گۇۋاھلىق بېرىمەنكى، مۇھەممەد اللە نىڭ بەندىسى ۋە رەسۇلىدۇر.

شۇنىڭدىن كېيىن[2]

شۈبھىسىزكى، ئومۇمىيۈزلۈك تەكفىر قىلىش (كاپىر دەپ ھۆكۈم چىقىرىش) مەسىلىسى شۇ ھۆكۈمنى چىقارغانلار ئۈچۈنلا ئەمەس، بەلكى ھۆكۈم چىقىرىلغۇچىلار (يەنى كاپىر دەپ قارالغۇچىلار) ئۈچۈنمۇ ئىنتايىن ئېغىر ۋە قەدىمىي پىتنىدۇر. بۇ قىلمىشنىڭ يىلتىزى «خاۋارىج»[3] دەپ ئاتالغان قەدىمىي ئىسلامىي پىرقىگە تۇتىشىدۇ.

---

[2] بۇ رىسالە شەيخ ئەلبانىينىڭ ھىجرىيە 1413 – يىلى 5 – ئاينىڭ 12 – كۈنى لېنتىغا ئېلىنغان سۆزىنىڭ تېكىستىدۇر. بۇ مەتىن ئۇكاشە ئابدۇلمەننان نەشرگە تەييارلىغان ۋە 1415 ~ 1416 – يىللىرى نەشىر قىلىنغان «فتاوى الشيخ الألباني ومقارنتها بفتاوى العلماء» ناملىق ئەسەرنىڭ 238 ~ 253 – بەتلىرى ئارىسىدىن يەر ئالغان.

[3] مەزھەپلەرگە مۇناسىۋەتلىك ئەسەرلەردە «خاۋارىج» دەپ ئاتىلىدىغان پىرقىدىن بىر قانچىسى بار بولۇپ، ئۇلار «ئىبازىيە» دېگەن ئىسىم بىلەن بۈگۈنگە قەدەر يېتىپ كەلگەن. بۇ ئىبازىيە پىرقىسى تاكى يېقىنقى ۋاقىتلارغىچە ئۆزىنى يوشۇرۇپ كەلگەن ۋە سىرتقا كېڭىيەلمىگەن بولسىمۇ، يېقىنقى بىر قانچە يىلدىن بۇيان، ئۇلار بەزى رىسالىلەر ۋە كىتابلار ئارقىلىق ئۆزلىرىنىڭ كونا خاۋارىجلارنىڭكىگە ئوخشاش بولغان ئەقىدىسىنى تارقىتىشقا باشلىدى. گەرچە ئۇلار شىئەلەرنىڭ

ئەپسۇسلىنارلىقى، بەزى دەۋەتچىلەر قۇرئان ـ سۈننەت نامى ئاستىدا، تۆۋەندىكى ئىككى سەۋەب تۈپەيلى قۇرئان ـ سۈننەتتىكى چەك ـ چېگرالاردىن چىقىپ كېتىۋاتىدۇ:

بىرىنچىسى، ئىلىمدىكى تېيىزلىك

ئىككىنچىسى ــ بۇ تولىمۇ مۇھىمدۇر ــ ئۇلار ساغلام ئىسلامىي دەۋەتنىڭ ئاساسى بولغان شەرئىي قائىدە ـ پىرىنسىپلارنى ئاڭقىرالمايدۇ. ھالبۇكى، مەزكۇر شەرئىي پىرىنسىپلاردىن چەتنەش رەسۇلۇللاھ ﷺ ماختىغان، ھەتتا رەببىمىز عز وجل ئۇنىڭدىن ئايرىلىشنى «الله قا ۋە پەيغەمبەرگە قارشى چىققانلىق» دەپ جاكارلىغان «جامائەت»تىن ئايرىلغانلىقتۇر. الله عز وجل شۇنداق دېگەن:

{وَمَن يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ ۖ وَسَاءَتْ مَصِيرًا}

« كىمكى ئۆزىگە توغرا يول ئېنىق بولغاندىن كېيىن، پەيغەمبەرگە (يەنى ئۇنىڭ ئەمرىگە) مۇخالىپەتچىلىك قىلىدىكەن، مۇئمىنلەرنىڭ يولىدىن باشقىغا ئەگىشىدىكەن، ئۇنى ئۆز يولىغا قويۇپ بېرىمىز ۋە (ئاخىرەتتە) جەھەننەمگە كىرگۈزىمىز، جەھەننەم نېمىدېگەن يامان جاي!» [سۈرە نىسا 115 ـ ئايەت].

ئىلىم ئەھلىنىڭ نەزىرىدە مەسىلە ئوپئوچۇقتۇركى، الله ئۆزىنىڭ «كىمكى ئۆزىگە توغرا يول ئېنىق بولغاندىن كېيىن، پەيغەمبەرگە (يەنى ئۇنىڭ ئەمرىگە) مۇخالىپەتچىلىك قىلسا» دېگەن سۆزىنى «مۇئمىنلەرنىڭ يولىدىن باشقىسىغا ئەگىشىش»كە باغلاپ، «ئۇنى ئۆز يولىغا قويۇپ بېرىمىز ۋە (ئاخىرەتتە) جەھەننەمگە كىرگۈزىمىز» دېگەن.

مۇئمىنلەرنىڭ يولىغا ئەگىشىش ياكى ئەگەشمەسلىك ھەققەتەن پەۋقۇلئاددە مۇھىمدۇر. مۇئمىنلەرنىڭ يولىغا ئەگەشكۈچى ئالەملەرنىڭ رەببىنىڭ

ئالاھىدىلىكى بولغان «تەقىييە» (ئۆز ئەقىدىسىنى يوشۇرۇش) ئۇسلۇبىنى قوللىنىپ، «بىز خاۋارىج ئەمەس» دېيىشىسىمۇ، لېكىن، ئىشنىڭ ماھىيىتى ئۆزگەرمىگۈچە، ئىسمىمۇ ئۆزگەرمەيدۇ. ئۇلار چوڭ گۇناھ سادىر قىلغۇچىلارنى تەكفىر قىلىشتا خاۋارىجلار بىلەن ئوخشاش ئەقىدىدۇر.

دەرگاھىدا قوغۇلغۇچىلاردۇر. مۆئمىنلەرنىڭ يولىغا قارشى چىققۇچىلارنىڭ بارار جايى جەھەننەمدۇر، جەھەننەم نېمە دېگەن يامان جاي!

كونا ـ يېڭى نۇرغۇن تائىپىلەر مۆئمىنلەرنىڭ يولىدا مېڭىشقا ئەھمىيەت بەرمەي، قۇرئان ـ سۈننەتنى ئىزاھلاش خۇسۇسىدا ئەقىللىرىنىڭ ئىسكەنجىسىگە چۈشۈپ، نەپسى خاھىشىغا ئەگەشكەنلىكى ئۈچۈن ئېزىپ كەتتى، سەلەف سالىھلارنىڭ (الله تعالى ئۇلارنىڭ ھەممىسىدىن رازى بولغاي) يولىدىن چىقىپ، خەتەرلىك ئاقىۋەتلەرگە دۇچار بولدى.

رەسۇلۇللاھ صلى الله عليه وسلم ئۆزىنىڭ سەھىھ ھەدىسلىرىدىمۇ يۇقىرىدىكى ئايەتتىكى «مۆئمىنلەرنىڭ يولىدىن باشقىغا ئەگەشكۈچى» ئىبارىسىنى تەكىتلىگەن.

بىز بۇ يەردە مەزكۇر ھەدىسلەردىن بەزىلىرىنى بايان قىلىمىز. بۇ ھەدىسلەر بارلىق مۇسۇلمانلارغا تونۇشلۇق بولسىمۇ، ئەمما بۇ ھەدىسلەردىكى كىشلەرگە بىلىنمىگەن نۇقتا شۇكى: بۇ ھەدىسلەر قۇرئان ۋە سۈننەتنى چۈشىنىش ئۈچۈن مۆئمىنلەرنىڭ يولىغا ئەگىشىشنىڭ زۆرۈر ۋە ۋاجىب (پەرز) ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ.

«تەكفىر جامائىتى» دەپ تونۇلغان كىشلەر ۋە ئۆزلىرىنى جىھادقا نىسبەت بېرىدىغان، ئەمەلىيەتتە بولسا تەكفىرچىلەرنىڭ قالدۇقلىرىدىن بولغان بەزى جامائەتلەر دەل مۇشۇ نۇقتىدا خاتالاشقان ۋە غەپلەتتە قالغان.

بۇلار ھەقىقەتەن سالىھ ۋە ئىخلاسمەن كىشلەر بولۇشى مۇمكىن، ئەمما الله عز وجل نىڭ دەرگاھىدا قوغلانلاردىن بولۇش ئۈچۈن يالغۇز بۇلا كۇپايە قىلمايدۇ.

بۇ جەھەتتە، مۇسۇلمانلار چوقۇم تۆۋەندىكى ئىككى خىسلەتنى ئۆزىدە تەڭ ھازىرلىشى كېرەك:

1. نىيەتنى الله عز وجل ئۈچۈن خالىس قىلىش؛

2. رەسۇلۇللاھ ﷺ نىڭ يولىغا گۈزەل رەۋىشتە ئەگىشىش.

قۇرئان ـ سۈننەتكە ئەمەل قىلىش ۋە بۇلارغا دەۋەت قىلىش جەھەتتە، ئىخلاسمەن مۇسۇلمان بولۇشلا كۇپايە قىلمايدۇ. ئەكسىچە، بۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا كىشىنىڭ مەنھەجى (مېتودى) توغرا ۋە ساغلام بولۇشى كېرەك. ھالبۇكى، بۇ (يەنى مەنھەجىنىڭ توغرا بولۇشى) پەقەت مەزكۇر ئۈممەتنىڭ سەلەف سالىھلىرىنىڭ (الله تعالى ئۇلارنىڭ ھەممىسىدىن رازى بولغاي) يولىغا ئەگەشكەندە ئاندىن روياپقا چىقىدۇ.

يۇقىرىدا قەيت ئېلىنغان سەھىھ ھەدىسلەردىن بىرى يەتمىش ئۈچ پىرقە ھەدىسىدۇر. دەرۋەقە، رەسۇلۇللاھ ﷺ :

«اِفْتَرَقَتِ اليَهُوْدُ عَلَى إِحْدَى وَسَبْعِيْنَ فِرْقَةٍ وَافْتَرَقَتِ النَّصَارَى عَلَى اثْنَتَيْنِ وَسَبْعِيْنَ فِرْقَةٍ وَسَتَفْتَرِقُ أُمَّتِي عَلَى ثَلاث وَسَبْعِيْنَ فِرْقَةٍ كُلُّهَا فِي النَّارِ إِلا وَاحِدَةً»

«ھەقىقەتەن يەھۇدىيلار 71 پىرقىگە، ناسارالار 72 پىرقىگە بۆلۈنگەن. مېنىڭ ئۈممىتىم 73 پىرقىگە بۆلۈنىدۇ، ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى بىرسىدىن باشقا ھەممىسى دوزاختا بولىدۇ» دېگەندە،

ساھابىلەر رەسۇلۇللاھ ﷺ دىن: «ئۇلار (يەنى نىجادلىق تاپقۇچى شۇ پىرقە) كىم؟ يا رەسۇلۇللاھ» دەپ سوراشقاندى. رەسۇلۇللاھ ﷺ :

«الجَمَاعَة» «جامائەت» دەپ جاۋاب بەرگەن.

يەنە بىر رىۋايەتتە «مَا أَنَا عَلَيْهِ وأصحابي» «مەن ۋە مېنىڭ ساھابىلىرىمنىڭ يولىدىكىلەر» دېگەن.

رەسۇلۇللاھ ﷺ نىڭ مەزكۇر جاۋابى يۇقىرىدا نەقىل قىلىنغان ئايەتتىكى «مۇئمىنلەرنىڭ يولىدىن باشقىغا ئەگەشكەنلەر» دېگەن ئىبارە بىلەن تامامەن ئوخشاش مەنىدە بولۇپ، بۇنىڭغا ئاساسەن، مەزكۇر ئايەتنىڭ ئومۇمىي ھۆكمى دائىرىسىگە (يەنى ئايەتتىكى «مۇئمىنلەر» كاتېگورىيەسىگە) كىرىدىغانلار ئەڭ ئالدى بىلەن رەسۇلۇللاھ ﷺ نىڭ ساھابىلىرىدۇر.

رەسۇلۇللاھ ﷺ بۇ ھەدىستە: «مېنىڭ يولۇم» دېيىش بىلەنلا چەكلەنگەن تەقدىردىمۇ، قۇرئان ـ سۈننەتنى ھەقىقىي چۈشەنگەنلەر ئۈچۈن بۇ كۇپايە قىلغان بولاتتى. لېكىن، رەسۇلۇللاھ ﷺ بۇ ئارقىلىق الله سبحانه وتعالى نىڭ ئۇنىڭ ھەققىدىكى {بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَّحِيمٌ} «ئۇ (يەنى رەسۇلۇللاھ ﷺ) مۇئمىنلەرگە ھەقىقەتەن ناھايىتى مېھرىباندۇر، تولىمۇ كۆيۈمچاندۇر»[4] دېگەن سۆزىنى ئەمەلىي رەۋىشتە نامايەن قىلغان.

رەسۇلۇللاھ ﷺ نىڭ ساھابىلىرىگە ۋە ئەگەشكۈچىلىرىگە قۇتۇلغۇچى پىرقىنىڭ ئالامەتلىرىدىن خەۋەر بېرىپ، ئۇلارنىڭ «رەسۇلۇللاھ ﷺ نىڭ ۋە ساھابىلىرىنىڭ يولى»دا ماڭغانلار ئىكەنلىكىدىن خەۋەر بېرىشى ئۇلارغا بولغان شەپقەت ۋە مەرھەمەتىنىڭ كامىل دەرىجىسىدۇر.

شۇ ۋەجىدىن، ئومۇمىي مۇسۇلمان ئاممىسىنىڭ، بولۇپمۇ ئىسلام دەۋەتچىلىرىنىڭ، قۇرئان ـ سۈننەتنى چۈشىنىشتە، ئەرەب تىلى بىلىملىرىنى، مەنسۇخ قىلىنغان ۋە قىلغان ھۆكۈملەرنى ھەمدە شۇنىڭغا ئوخشاش باشقا ھۆكۈملەرنى بىلىش بىلەنلا كۇپايىلىنىشى توغرا بولمايدۇ. ئەكسىچە، بۇلارنىڭ

---

[4] سۈرە تەۋبە 128 – ئايەت

ھەممىسىدە رەسۇلۇللاھ ﷺ نىڭ ساھابىلىرىنىڭ يولىغا مۇراجىئەت قىلىش زۆرۈردۇر. چۈنكى، ئىش ـ ئىزلىرىدىن مەلۇم بولغىنىدەك، ئۇلار الله عز وجل گە قىلىنغان ئىبادەتتىكى ئەڭ سەممىي كىشىلەر ئىدى. شۇنداقلا، ئۇلار قۇرئان ۋە سۈننەتنى بىزدىن (يەنى ئۆزىدىن كېيىنكى بارلىق ئىنسانلاردىن) ياخشى چۈشىنەتتى ۋە ئۇلار ئۆزلىرىنى مىسلىسىز ئەخلاق نەمۇنىلىرىغا ئايلاندۇرغان بولۇپ، ماختىلىشقا لايىق باشقا خىسلەتلەرگىمۇ ئىگە ئىدى.

مەزكۇر ھەدىس پايدا ۋە نەتىجە ئېتىبارى بىلەن، سۈنەن كىتابلىرىدا ئىرباز ئىبنى سارىيە رضي الله عنه دىن رىۋايەت قىلىنغان ھەدىسكە ئوخشايدۇ.

ئىرباز ئىبنى سارىيە رضي الله عنه ئېيتىدۇكى: رەسۇلۇللاھ ﷺ بىزگە بامدات نامىزىنى ئوقۇپ بەردى، ئاندىن بىز تەرەپكە يۈزلىنىپ، كۆزلەردىن ياش ئاققۇزۇپ، قەلبلەرنى تىترىتىدىغان، ئىنتايىن تەسىرلىك تەبلىغ قىلدى. بىر ئادەم: «يا رەسۇلۇللاھ! بۇ ۋىدالاشقۇچىنىڭ سۆزىگە ئوخشاپ كەتتى» دېۋىدى، رەسۇلۇللاھ ﷺ شۇنداق دېدى:

«أُوصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ وَإِنْ كَانَ عبدا حَبَشِيًّا فَإِنَّهُ من يَعش مِنْكُم يرى اخْتِلَافًا كَثِيرًا فَعَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمَهْدِيِّينَ تَمَسَّكُوا بِهَا وَعَضُّوا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِذِ»

«سىلەرگە الله قا تەقۋادارلىق قىلىشنى، ھەبەشىستانلىق بىر قۇل باش بولسىمۇ، ئۇنىڭغا قۇلاق سېلىشنى ۋە ئىتائەت قىلىشنى تەۋسىيە قىلىمەن! مەندىن كېيىن ياشىغانلار چوقۇم نۇرغۇن ئىختىلاپلارنى كۆرىدۇ. شۇڭا، مېنىڭ سۈننىتىمگە ۋە (توغرا يولغا يېتەكلەنگەن) راشد خەلىپىلەرنىڭ سۈننىتىگە ئەگىشىڭلار! ئۇنى ئېزىق چىشىڭلار بىلەن مەھكەم چىشلەڭلار» [مىشكاتۇل مەسابىھ 165 ـ ھەدىس، سەھىھ].

بۇ ھەدىسمۇ رەسۇلۇللاھ ﷺ نىڭ يۇقىرىدىكى (73 پىرقىگە ئاللاقىدار) ھەدىسىدىكى جاۋابىنى تەكىتلەيدۇ. رەسۇلۇللاھ ﷺ ئۆز ئۈممىتىنى سۈننەتكە

چىڭ يېپىشقان ساھابىلىرىگە ئەگىشىشكە بۇيرۇپ، «ۋە راشىد خەلىپىلەرنىڭ سۈننىتىگە ئەگىشىڭلار» دېگەن.

شۇ ۋەجىدىن، ئەقىدىمىزنى، ئىبادىتىمىزنى، ئەخلاقىمىزنى ۋە قىلمىشلىرىمىزنى چۈشەنمەكچى بولغىنىمىزدا، ھەر دائىم ۋە مەڭگۈ مۇشۇ ئاساسىي پىرىنسىپ بويىچە ھەرىكەت قىلىشىمىز لازىم.

مۇسۇلمان ئۈچۈن زۆرۈر بولغان بۇ ھۆكۈملەرنى توغرا چۈشىنىپ، نىجادلىق تاپقۇچى بىردىنبىر پىرقىگە تەۋە بولۇش ئۈچۈن سەلەف سالىھلارنىڭ مەنھەجىگە قايتىشتىن باشقا يول يوق.

بۇ نۇقتىدىن ئېيتقاندا، كونا ـ يېڭى پىرقىلەرنىڭ نۇرغۇنى يۇقىرىدا بايان قىلىنغان ھەدىستىكى دەلىلگە، راشىد خەلىپىلەرنىڭ سۈننىتىگە ئەگىشىش توغرىسىدىكى ھەدىسنىڭ ۋە ئۈممەتنىڭ (73 پىرقىگە) بۆلۈنىدىغانلىقى توغرىسىدىكى ھەدىسنىڭ مۇھىملىقىغا ئەھمىيەت بەرمىگەنلىكى سەۋەبلىك ھەق يولدىن ئېزىپ كەتكەن.

شۇ ۋەجىدىن، بۇ تائىپىلەرنىڭ خۇددى ئىلگىرى الله نىڭ كىتابىدىن، رەسۇلۇللاھ صلى الله عليه وسلم نىڭ سۈننىتىدىن ۋە سەلەف سالىھلارنىڭ مەنھەجىدىن چەتنەپ كەتكەن تائىپىلەرنىڭ ئېزىپ كەتكىنىدەك ئېزىپ كېتىشى تامامەن تەبىئىي ئەھۋالدۇر.

ئەنە شۇ ئازغۇن تائىپىلەردىن بىرى ئىلگىرىكى ۋە زامانىمىزدىكى خاۋارىجلاردۇر.

بۇ دەۋردە، ھەتتا ئۇزۇن زامانلاردىن بېرى، تەكفىر پىتنىسى {وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ} «كىملەركى الله نىڭ نازىل قىلغىنى بويىچە ھۆكۈم قىلمايدىكەن، ئۇلار كاپىرلاردۇر»[5] دېگەن ئايەتكە مەركەزلەشكەن بولۇپ، ئۇلار (يەنى مۇسۇلمانلارنى دەلىلسىز تەكفىر قىلىدىغان خاۋارىجلار)

---

[5] سۈرە مائىدە 44 – ئايەت.

چوڭقۇر چۈشەنچىگە ۋە تەپسىلىي مەلۇماتقا ئىگە بولماي تۇرۇپلا، بۇ ئايەتكە ئېسىلىۋالماقتا (ئەمەلىيەتتە، سۇيىئىستېمال قىلماقتا، ت).

بىزگە مەلۇمكى، يۇقىرىدىكى ئايەت (سۈرە مائىدەدە) تەكرارلىنىدىغان بولۇپ، ئاخىرقى جۈملىسى ئوخشىمىغان ئۈچ خىل ھالەتتە كەلگەن:

(1) {وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ} «كىملەركى الله نىڭ نازىل قىلغىنى بويىچە ھۆكۈم قىلمايدىكەن، ئۇلار كاپىرلاردۇر» [سۈرە مائىدە 44 ـ ئايەت].

(2) {وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ} «كىملەركى الله نىڭ نازىل قىلغىنى بويىچە ھۆكۈم قىلمايدىكەن، ئۇلار زالىملاردۇر» [سۈرە مائىدە 45 ـ ئايەت].

(3) {وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ} «كىملەركى الله نىڭ نازىل قىلغىنى بويىچە ھۆكۈم قىلمايدىكەن، ئۇلار پاسىقلاردۇر» [سۈرە مائىدە 45 ـ ئايەت].

بۇ ئايەتلەرنىڭ تۇنجىسىدىكى «ئۇلار كاپىرلاردۇر» دېگەن لەۋزىنى ئېلىپلا، ئۇنى تەكفىر قىلىشتا ھۆججەت قىلىۋېلىش سېپى ئۆزىدىن نادانلىقنىڭ ئالامىتىدۇر. چۈنكى، ئۇلار قۇرئان ـ سۈننەتتىكى «الكُفرُ» «كۇفۇر» دېگەن ئىبارە تىلغا ئېلىنغان باشقا دەلىللەردىن بىخەۋەر قالغان. يەنى، ئۇلار بۇ ئايەتنى قەتئىي چۈشەنمەي تۇرۇپلا، بۇ ئارقىلىق بىراۋنىڭ دىنىدىن تامامەن چىقىپ كېتىدىغانلىقىنى، ھەممە بۇ خىل (يەنى ئايەتتە قەيت قىلىنىغىنىدەك) كۇفۇرغا چۈشۈپ قالغان كىشى بىلەن يەھۇدىيلار، خىرىستىيانلار ۋە ئىسلامدىن باشقا ئېتىقادتىكى كاپىرلارنىڭ پەرقى يوقلۇقىنى دەۋا قىلىشقان.

ھالبۇكى، قۇرئان ـ سۈننەتتىكى «كۇفۇر» ئىپادىسى ھەرۋاقىت ئۇلار دائىم تەكرارلايدىغان ۋە شۇ ئارقىلىق ئۆزلىرىنىڭ خاتا ۋە باتىل كۆز قارىشىنى ئىلگىرى سۈرۈشكە ئۇرۇنىدىغان («دىنىدىن چىقىرىدىغان كۇفۇر» دېگەن) مەنىنى بىلدۈرۈۋەرمەيدۇ.

(«الْكُفرُ»دىن ئىبارەت) بۇ سۆزنىڭ ھەرۋاقىت بىرلا مەنىنى بىلدۈرۈۋەرمەيدىغانلىقى شۇنىڭدىن كېيىنكى ئايەتلەردىكى «ئۇلار زالىملاردۇر»، «ئۇلار پاسىقلاردۇر» دېگەن ئىبارىلەرگىمۇ تەدبىقلىنىدۇ. باشقىچە قىلىپ ئېيتقاندا، بىراۋنى «زالىم» ياكى «پاسىق» دەپ سۈپەتلەش ھەر ۋاقىت ئۇنىڭ ئىسلام دىنىدىن تامامەن چىقىپ، كاپىر بولۇپ كەتكەنلىكىنى بىلدۈرۈۋەرمەيدۇ. شۇنىڭدەك، كۇفۇرلۇق بىلەن خاراكتېرلىنىش ھەرۋاقىت شۇ كىشىنىڭ دىنىدىن پۈتۈنلەي چىقىپ كەتكەنلىكىدىن (مۇرتەد بولغانلىقىدىن) دېرەك بەرمەيدۇ.

قۇرئان ـ سۈننەتنىڭ تىلى بولغان ئەرەب تىلى بىر ئىبارىنىڭ پەرقلىق مەنىلىرى بارلىقىغا دالالەت قىلىدۇ. شۇ ۋەجىدىن، مۇسۇلمانلار ھەققىدە ـــ مەيلى ئۇ ھۆكۈمدار ياكى ئاۋام بولسۇن ـــ ھۆكۈم قىلماقچى بولغان كىشى سەلەف سالىھلارنىڭ مەنھەجى ئۈستىدە، قۇرئان ـ سۈننەت توغرىسىدا چوڭقۇر ئىلىمگە ئىگە بولۇشى شەرت.

ھالبۇكى، ئەرەب تىل ـ ئەدەبىياتىنى كونكرېت ۋە توغرا بىلمەي تۇرۇپ، قۇرئان ـ سۈننەتنى ۋە ئۇلاردىن چىقىرىلىدىغان ھۆكۈملەرنى چۈشىنىش مۇمكىن ئەمەس.

ئەگەر ئىلىم ئۆگەنگۈچىلەر (تالىبۇل ئىلىم)نىڭ تىل خۇسۇسىدا يېتەرسىز تەرەپلىرى بار بولسا، بۇ خىل يېتەرسىزلىكنىڭ ئورنىنى تولدۇرۇشنىڭ چارىسى ـــ ئۆزىدىن ئىلگىرىكى ئالىملارنىڭ، بولۇپمۇ ياخشىلىقىغا گۇۋاھلىق بېرىلگەن دەسلەپكى ئۈچ دەۋردىكىلەرنىڭ (شۇ خۇسۇستىكى) چۈشەنچىسىگە مۇراجىئەت قىلىشتۇر.

ئەمدى ئايەتكە قايتايلى:

{وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ}

«كىملەركى الله نىڭ نازىل قىلغىنى بويىچە ھۆكۈم قىلمايدىكەن، ئۇلار كاپىرلاردۇر» [سۈرە مائىدە 44 ـ ئايەت].

بۇ يەردىكى «كاپىر» ئىبارىسى نېمىنى كۆرسىتىدۇ؟ ئۇ كىشىنى ئىسلام دىنىنىڭ سىرتىغا چىقىرىۋېتىدىغان «كاپىرلىق»مۇ ياكى باشقا مەنىسى بارمۇ؟

مەن دەيمەنكى، بۇ ئايەتنى توپتوغرا چۈشىنىش ئىنتايىن زۆرۈر. چۈنكى، بۇ يەردىكى «كۇفۇر» كىشىنى بەزى ئىسلام ھۆكۈملىرىدىن چىقىرىۋېتىدىغان ئەمەلدىكى كۇفۇرنى كۆرسىتىدۇ. ئۈممەتنىڭ مەشھۇر ئالىمى ۋە قۇرئاننىڭ مۇپەسسىرى ئابدۇللاھ ئىبنى ئابباس رضي الله عنهما نىڭ بۇ خۇسۇستىكى سۆزى مەزكۇر چۈشەنچىنى قۇۋۋەتلەيدۇ. ھالبۇكى، ئازغۇن پىرقىنىڭ ئەزالىرىدىن باشقا بارلىق مۇسۇلمانلار بۇ زاتنىڭ تەپسىر ئىلمىدىكى يېگانە ئىمام ئىكەنلىكىدە بىرلىككە كەلگەن.

ئىبنى ئابباس رضي الله عنهما ــ خۇددى بىزنىڭ بۈگۈن ئاڭلىغانلىرىمىزنى ئاڭلىغاندەكلا ــ كىشىلەرنىڭ مەزكۇر ئايەتنىڭ مەنىسىنى يۈزەكى چۈشىنىۋالغانلىقىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن: «ليس الكفر الذي تذهبون إليه وإنه ليس كفرا ينقل عن الملة وهو كفر دون كفر» «ئۇ سىلەر چۈشىنىۋالغاندەك كۇفۇر (كاپىرلىق) ئەمەس. ھەقىقەتەن، ئۇ سىلەرنى دىندىن چىقىرىۋېتىدىغان كۇفۇر ئەمەس. بەلكى، ئۇ (مۇتلەق مەنىدىكى، چوڭ) كۇفۇردىن تۆۋەن كۇفۇردۇر» دېگەن.

بەلكىم، ئۇ بۇ سۆزنى مۇئمىنلەرنىڭ ئەمىرى ئەلي رضي الله عنه غا قارشى ئىسيان كۆتۈرۈپ، مۇئمىنلەرنىڭ قېنىنى تۆككەن، ئۇلارغا ھەتتا بۇتپەرەس كاپىرلارمۇ قىلمىغان ۋەھشىيلىكلەرنى قىلغان خاۋارىجلارغا قاراتقان بولۇشى مۇمكىن. ئىبنى ئابباس رضي الله عنهما: «ليس الأمر كما قالوا أو كما ظنوا وإنما هو كفر دون كفر» «بۇ ئىش ئۇلارنىڭ ئېيتقىنىدەك ياكى گۇمان قىلغىنىدەك ئەمەس، ھەقىقەتەن ئۇ كۇفۇردىن تۆۋەن كۇفۇردۇر» دېگەن.

قۇرئاننىڭ مۇپەسسىرى (يەنى ئىبنى ئابباس رضي الله عنهما)نىڭ بۇ ئايەت توغرىسىدىكى مەزكۇر ئوچۇق ۋە ئېنىق جاۋابى مەن يۇقىرىدا زىكىر قىلغان ئايەتلەرنى باشقا شەكىلدە چۈشىنىشكە ھېچقانداق ئىمكانىيەت قالدۇرمىغان.

«كۇفۇر» ئىبارىسى قۇرئان ۋە ھەدىستە نۇرغۇن يەردە زىكىر قىلىنغان بولۇپ، بۇلارنىڭ ھەممىسىنى «دىندىن چىقىرىدىغان كۇفۇر» دەپ چۈشىنىش مۇمكىن ئەمەس. ئىككى سەھىھ ھەدىس كىتابى (بۇخارى ۋە مۇسلىم)دىكى ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رضي الله عنه دىن رىۋايەت قىلىنغان ھەدىس بۇنىڭ مىسالىدۇر. مەزكۇر ھەدىستە رەسۇلۇللاھ صلى الله عليه وسلم: «سباب المسلم فسوق وقتاله كفر» «مۇسۇلماننى تىللاش پاسىقلىق، ئۇنىڭ بىلەن ئۇرۇشۇش[6] كۇفۇر (كاپىرلىق)دۇر» دېگەن.

بۇ يەردە زىكىر قىلىنغان كۇفۇر «گۇناھ ۋە ئىتائەتسىزلىك» مەنىسىدە بولسىمۇ، پاساھەت بابىدا ئىنسانلارنىڭ ئەڭ ئۈستۈنى بولغان رەسۇلۇللاھ صلى الله عليه وسلم بۇ گۇناھنى ئەيىبلەشتە مۇبالىغە ئۇسۇلىنى قوللىنىپ «ئۇنىڭ بىلەن ئۇرۇشۇش (جەڭ قىلىش) كۇفۇردۇر» دېگەن.

يەنە بىر نۇقتىدىن مۇنداق سوئال قويۇش مۇمكىن: بىز مەزكۇر ھەدىسنىڭ بىرىنچى جۈملىسىدىكى «پاسىقلىق» ئىبارىسىنى يۇقىرىدا بايان قىلىنغان ئايەتلەرنىڭ ئۈچىنچىسى (يەنى «كىملەر الله نىڭ نازىل قىلغانلىرى بويىچە ھۆكۈم قىلمايدىكەن، ئۇلار پاسىقلاردۇر» دېگەن ئايەت)دىكىدەك چۈشىنىش مۇمكىنمۇ؟

جاۋاب شۇكى، بۇ كىشىنى دىندىن چىقىرىدىغان (چوڭ) كۇفۇر بىلەن مەنىداش بولۇشىمۇ، دىندىن چىقارمايدىغان كۇفۇر سۆزى بىلەن مەنىداش

---

[6] ھەدىستىكى «قتال» ئىبارىسىنىڭ «ئۆلتۈرۈش» دېگەن مەنىسىمۇ بار. ئەمما، تۆۋەندە نەقىل قىلىنىدىغان سۈرە ھۇجۇراتتىكى ئايەتتە بۇ ئىبارە «ئۇرۇشۇش، جەڭ قىلىش» مەنىلىرىدە تەرجىمە قىلىنغان بولغاچقا،بىردەكلىكنى نەزەردە تۇتۇپ مەزكۇر ھەدىسمۇ شۇ مەنىسى بويىچە تەرجىمە قىلىندى، ت

بولۇشمۇ مۇمكىن. لېكىن، قۇرئاننىڭ مۇپەسسىرى (ئىبنى ئابباس رضي الله عنهما)نىڭ ئېيتقىنىدەك، بۇ يەردىكىسى كۇفۇردىن تۆۋەن كۇفۇرنى كۆرسىتىدۇ.

مەزكۇر ھەدىس بۇ يەردە مەقسەت قىلىنغان كۇفۇرنىڭ مۇشۇ مەنىدە (يەنى «كۇفۇردىن تۆۋەن كۇفۇر») ئىكەنلىكىنى قۇۋۋەتلەيدۇ. چۈنكى، الله عز وجل شۇنداق دېگەن: {وإن طائفتان من المؤمنين اقتتلوا فأصلحوا بينهما فإن بغت إحداهما على الأخرى فقاتلوا التي تبغي حتى تفيء إلى أمر الله} «ئەگەر مۇئمىنلەردىن ئىككى گۇرۇھ ئۇرۇشۇپ قالسا، ئۇلارنىڭ ئارىسىنى تۈزەپ قويۇڭلار، ئەگەر ئۇلارنىڭ بىرى ئىككىنچىسىگە تاجاۋۇز قىلسا، تاجاۋۇز قىلغۇچى تاكى الله نىڭ ھۆكمىگە قايتقانغا قەدەر (يەنى تاجاۋۇزىنى توختاتقانغا قەدەر) ئۇنىڭ بىلەن ئۇرۇشۇڭلار» [سۈرە ھۇجۇرات 9 ـ ئايەت].

بۇ يەردە رەببىمىز عز وجل ھەق ئۈستىدىكى مۇئمىنلەر بىلەن ئۇرۇش قىلغان ھەددىدىن ئاشقۇچى گۇرۇھنى زىكىر قىلغان ۋە يۇقىرىدا بايان قىلىنغان ھەدىستە «ئۇنىڭ بىلەن ئۇرۇشۇش كۇفۇردۇر» دېيىلگەن بولسىمۇ، الله عز وجل ئۇلارنى كاپىر دەپ ھۆكۈم قىلمىغان.

دېمەك، بۇ يەردىكى كۇفۇرمۇ ئىبنى ئابباس رضي الله عنهما نىڭ ئالدىدىكى ئايەتنىڭ تەپسىرىدە ئېيتقىنىدەك «كۇفۇردىن تۆۋەن كۇفۇر»دۇر.

شۇنىڭ ئۈچۈن، مۇسۇلماننىڭ مۇسۇلمان بىلەن ئۇرۇش قىلىشى زۇلۇم، ھەددىدىن ئېشىش، پاسىقلىق ۋە كۇفۇردۇر. ئەمما، بۇ يەردىكى «كۇفۇر» (كىشىنى دىندا چىقارمايدىغان) ئەمەلدىكى كۇفۇر بولۇشىمۇ، (كىشىنى دىندىن چىقىرىدىغان) ئېتىقادىي كۇفۇر بولۇشىمۇ مۇمكىن.

بۇ يەردە، ھەق ئىمامى، شەيخۇل ئىسلام ئىبنى تەيمىييە رحمه الله نىڭ ۋە ئۇنىڭدىن كېيىن ئۇشبۇ بۇرچنى ئۆز ئۈستىگە ئالغان پەزىلەتلىك ئوقۇغۇچىسى ئىبنى قەييىم ئەلجەۋزىيەنىڭ ئىنچىكە تەپسىلاتلارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان شەرھ ۋە ئىزاھاتلارنى بايان قىلىشنىڭ پايدىسى بار. ئۇلار قۇرئاننىڭ مۇپەسسىرى

(ئىبنى ئابباس رضي الله عنهما) ئىخچام ۋە مۇكەممەل ئىبارىلەر بىلەن بايان قىلغان «كۇفۇرنى ئىككى دەرىجىگە ئايرىش» مەنھەجىگە ۋارسلىق قىلغان.

ئىبنى تەيمىييە رحمه الله بىلەن ھەمراھى ۋە ئوقۇغۇچىسى بولغان ئىبنى قەييىم ئەلجەۋزىييە ئىزچىل ھالدا ئېتىقادىي كۇفۇر بىلەن ئەمەلدىكى كۇفۇرنىڭ ئارىسىنى ئايرىشنىڭ زۆرۈرلۈكىنى؛ بۇنىڭ ئەكسىچە بولغاندا، مۇسۇلمانلارنىڭ ئۆزى تۈيماستىن پىتنىگە دۇچار بولىدىغانلىقىنى ۋە مۇسۇلمان جامائەتىدىن ئايرىلىپ، كونا ياكى يېڭى خاۋارىجلارنىڭ سېپىگە كىرىپ كېتىدىغانلىقىنى تەكىتلىگەن.

يىغىپ ئېيتقاندا، رەسۇلۇللاھ ﷺ نىڭ: «مۇسۇلمان بىلەن ئۇرۇشۇش كۇفۇردۇر» دېگەن ھەدىسىدىكى «كۇفۇر» ئىبارىسى كىشىنى مۇتلەق رەۋىشتە دىندىن چىقىرىدىغان كۇفۇرنى كۆرسەتمەيدۇ.

بۇ خۇسۇستا نۇرغۇن ھەدىسلەر بار. بۇلارنىڭ ھەممىسى ئۆزلىرىنىڭ تېپىز چۈشەنچىسى سەۋەبلىك، يۇقىرىدا نەقىل قىلىنغان ئايەتنى خاتا چۈشىنىۋېلىپ، بۇنى (يەنى ئايەتتىكى «كۇفۇر» ئىبارىسىنى) ئېتىقادىي كۇفۇر دەپ چۈشىنىۋالغانلارغا قارشى دەلىلدۇر.

ھازىرچە، بۇ ھەدىس بىز ئۈچۈن يېتەرلىكتۇر. چۈنكى، بۇ ھەدىس بىر مۇسۇلماننىڭ يەنە بىر مۇسۇلمان قېرىندىشى بىلەن ئۇرۇش قىلىشىنىڭ ئېتىقادىي كۇفۇر ئەمەس، بەلكى ئەمەلدىكى كۇفۇر ئىكەنلىكىنىڭ قەتئىي دەلىلىدۇر.

تەكفىر جامائىتىگە ياكى شۇلاردىن شاخلاپ چىققان تائىپىلەرگە قارايدىغان بولساق، ئۇلار ھۆكۈمدارلارنىڭ، شۇلارنىڭ ھۆكۈمرانلىقى ئاستىدا ياشايدىغانلارنىڭ ۋە شۇلارنىڭ ھاكىمىيىتىدە ۋەزىپە ئۆتەيدىغانلارنىڭ ھەممىسىگە «كاپىر بولۇپ، دىندىن چىقتى» دەپ ھۆكۈم يىچىشىدۇ. شۈبھىسىزكى، بۇ ئۇلارنىڭ بۇزۇق نۇقتىئىينەزەرلىرىدىن مەنبەلەنگەن «كىشى قىلغان گۇناھى سەۋەبلىك كاپىر بولۇپ كېتىدۇ» دېگەن چۈشەنچىسىنىڭ مەھسۇلىدۇر.

شۇنى دەپ ئۆتۈشتە پايدا باركى، مەن تەكفىر جامائەتىدىن بولغان بەزى كىشىلەر بىلەن ئۇچراشقانىدىم، كېيىن الله ئۇلارنى ھىدايەت قىلدى.

ئۇلارغا ئېيتتىمكى: «سىلەر بەزى ھۆكۈمدارلارنى تەكفىر قىلىۋاتىسىلەر. ھالبۇكى، مەسجىد ئىماملىرىنى، خاتىبلارنى، مۇئەززىنلەرنى ۋە مەسجىد خىزمەتچىلىرىنى، مەدرىسلەردە ۋە باشقا جايلاردا شەرئىي ئىلىم ئۆگىتىۋاتقان ئۇستازلارنى نېمىشقا تەكفىر قىلىسىلەر؟»

ئۇلار ئېيتتىكى: «چۈنكى، ئۇلار ئاشۇ ھۆكۈمدارلارنىڭ الله نىڭ نازىل قىلغانلىرىدىن باشقىسى بويىچە ھۆكۈم قىلىشىغا رازى بولغان».

دېدىمكى: «ئەگەر ئۇلار الله نىڭ نازىل قىلغانلىرىدىن باشقىسى بىلەن ھۆكۈم قىلىنىشىغا رازى بولغان بولسا شۇنداق بولىدۇ (يەنى كاپىر ھېسابلىنىدۇ). بۇ ئەھۋالدا ئەمەلدىكى كۇفۇر ئېتىقادىي كۇفۇرغا ئايلانغان بولىدۇ. قانداق بىر ھۆكۈمدار الله نازىل قىلغاندىن باشقا نەرسىلەرنىڭ بۇ دەۋرگە تېخىمۇ ماس كېلىدىغانلىقىغا ئىشەنگەن ھالدا ھۆكۈم چىقىرىپ، قۇرئان ـ سۈننەتتىكى شەرئىي ھۆكۈملەرنى (بۇ دەۋرگە) لايىق كۆرمىسە، ئۇ چاغدا بۇ ھۆكۈمدارنىڭ كۇفرى نوقۇل ھالدا ئەمەلدىكى كۇفۇر بولماستىن، ئېتىقادىي كۇفۇر بولىدۇ. ئۇنىڭ مەزكۇر ھۆكمىگە رازى بولغۇچىمۇ ئوخشاشلا كۇفۇر سادىر قىلغان ھېسابلىنىدۇ».

ئاندىن ئۇلارغا يەنە دېدىمكى: «ئالدى بىلەن، سىلەر غەربنىڭ كۇفرىي قانۇنلىرى بىلەن ھۆكۈم چىقىرىۋاتقان ھۆكۈمدارلارنىڭ ھەممىسى ــ ھەتتا شۇلارنىڭ كۆپىنچىسى ــ توغرىسىدا ھۆكۈم چىقارالمايسىلەر. ئەگەر ئۇلاردىن نېمىشقا الله نىڭ نازىل قىلغانلىرىدىن باشقىسى بىلەن ھۆكۈم قىلغانلىقى توغرىسىدا سورالسا، ئۇلار <(الله نىڭ شەرئىتىدىن بولمىغان) مەزكۇر قانۇنلار ھەق ۋە مۇشۇ دەۋرگە ماس كېلىدۇ، ئىسلامنىڭ ھۆكۈملىرى بولسا (بۇ دەۋرگە) ماس كەلمەيدۇ> دېسە، ئۇلار شەكسىز كاپىر بولىدۇ.

ھۆكۈم قىلىنغۇچىلارغا ــ بۇلارنىڭ ئارىسىدا ئالىملار ۋە سالىھلارمۇ بار ــ كەلسەك، سىلەر قانداقسىغا ئۇلارنى ئاشۇ قانۇنىنىڭ ئاستىدا ياشىغانلىقى ئۈچۈنلا تەكفىر قىلالايسىلەر؟ ھالبۇكى، سىلەرمۇ شۇ (قانۇن)نىڭ ئاستىدا ياشاۋاتىسىلەر!

لېكىن، سىلەر الله نىڭ نازىل قىلغىنى بويىچە ھۆكۈم قىلىشنىڭ ۋاجىبلىقىنى ئېيتىپ، ئاشۇلار (يەنى ئۆزۈڭلاردىن باشقا ئالىملارنى، ئىماملار)نىلا كاپىر، مۇرتەد دەۋاتىسىلەر ـ يۇ، ئۆزۈڭلارغا باھانە ئىزدەپ، <شەخس سۈپىتىدە شەرئىي ھۆكۈمگە قارشى ئەمەل قىلىش شۇ ئەمەلنى قىلغان كىشىنى دىنىدىن چىقىرىۋەتمەيدۇ> دەۋاتىسىلەر!

ھالبۇكى، سىلەر ھەقىسىز رەۋىشتە تەكفىر قىلىۋاتقان ئاشۇ كىشىلەرمۇ دەل مۇشۇ گەپنى (يەنى «الله نىڭ نازىل قىلغانلىرى بىلەن ھۆكۈم قىلىش ۋاجىب» دېگەن گەپنى) دەيدۇ.

ئۇلارنىڭ خاتالىقلىرىنى ۋە ئازغۇنلۇقلىرىنى ئوتتۇرىغا چىقىرىدىغان سوئاللاردىن بىرى شۇدۇر: «الله تىن باشقا (ئىبادەتكە لايىق) ئىلاھ يوقلۇقىغا ۋە مۇھەممەدنىڭ الله نىڭ ئەلچىسى ئىكەنلىكىگە گۇۋاھلىق بەرگەن ــ ۋە ناماز ئوقۇشى مۇمكىن بولغان ــ بىر مۇسۇلمان قانداق ئەھۋالدا دىنىدىن چىقتى، دەپ قارىلىدۇ؟

ئۇنى بىر قېتىملىق قىلمىشى (الله نىڭ نازىل قىلغانلىرى بويىچە ھۆكۈم قىلمىغانلىقى) سەۋەبلىكلا تەكفىر قىلىشقا بولامدۇ؟ ياكى (ئۇنى تەكفىر قىلىش ئۈچۈن) ئۇ ئۆزىنىڭ مۇرتەد بولغانلىقىنى جاكارلىشى كېرەكمۇ؟

شۈبھىسىزكى، ئۇلار بۇ سوئالنىڭ جاۋابىنى بىلەلمەيدۇ ۋە توغرىنى تېپىشقىمۇ مۇۋەپپەق بولالمايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن بىز ئۇلارغا تۆۋەندىكىدەك مىسال كەلتۈرۈشكە مەجبۇر بولىمىز. «بىر قازى بار بولۇپ، ئۇ ئادەتتە شەرىئەت بويىچە ھۆكۈم قىلىدۇ. لېكىن، ئۇ مەلۇم بىر قېتىمدا ئېزىپ، شەرىئەتكە زىت ھۆكۈم چىقىرىدۇ. مەسىلەن، زالىمغا يان بېسىپ، مەزلۇمغا ئادالەتسىزلىك قىلىدۇ. بۇنىڭ الله نىڭ نازىل قىلغىنىدىن باشقىسى بويىچە ھۆكۈم قىلغانلىق

ئىكەنلىكىدە شەك يوق. ئۇنداق سىلەرنىڭ ئۇ (الله نىڭ نازىل قىلغىنىدىن باشقىسى بويىچە ھۆكۈم قىلغانلىق سەۋەبلىك) سادىر قىلغان كۇفۇرنى كىشىنى دىندىن چىقىرىپ مۇرتەد قىلىدىغان كۇفۇرلۇق دەپ قارامسىلەر؟»

ئۇلار: «ياق، چۈنكى بۇ ئۇنىڭدىن پەقەت بىرلا قېتىم سادىر بولغان» دېيىشىدۇ.

بىز: «ئۇنداقتا، مەزكۇر قازى (شەرىئەتكە زىت) ئاشۇ ھۆكۈمنى ئىككىنچى قېتىم يەنە چىقارسا ياكى شەرىئەتكە مۇخالىپ باشقا ھۆكۈم چىقارسچۇ؟ شۇ چاغدا ئۇ دىندىن چىققان ھېسابلىنامدۇ؟» دەيمىز.

ئەگەر بىز مۇشۇ خىل سوئالنى تەكرارلاپ، «مەزكۇر قازى ئۈچىنچى، تۆتىنچى قېتىم يەنە ئاشۇنداق ھۆكۈم چىقارسا، سىلەرنى قانچىنچى قېتىمدا ئۇنى مۇرتەد بولدى دەيسىلەر؟» دەپ سورىساق، ئۇلار مەزكۇر قازى زادى قانچە قېتىم شەرىئەتكە زىت ھۆكۈم چىقارسا، ئاندىن ئۇنى تامامەن كاپىر بولدى دەپ ھۆكۈم چىقىرىشقا بولىدىغانلىقى توغرىسىدا ئېنىق بىر ئۆلچەمنى ئوتتۇرىغا قويالمايدۇ.

بۇنىڭ زىتى تامامەن مۇمكىندۇر. يەنى مەزكۇر قازى تۇنجى قېتىملىق (شەرىئەتكە زىت) ھۆكمىدىلا الله نىڭ نازىل قىلغىنىدىن باشقىسى بىلەن ھۆكۈم قىلىشنى توغرا، دۇرۇس دەپ قارىغان بولسا ۋە شەرىئەت بويىچە ھۆكۈم چىقىرىشنى يامان كۆرگەن بولسا، ئۇنى ئاشۇ تۇنجى قېتىملىق ھۆكمىدىلا مۇرتەد بولدى دېيىشكە بولىدۇ.

بۇنىڭ ئەكسىچە، ئەگەر بىز ئۇنىڭ كۆپلىگەن مەسىلىلەردە شەرىئەتكە زىت ھۆكۈم چىقارغانلىقىنى كۆرسەك ۋە ئۇنىڭدىن: «سەن نېمىشقا الله نىڭ نازىل قىلغىنىدىن باشقىسى بويىچە ھۆكۈم چىقىرىسەن؟» دەپ سورىساق، ئۇ: «ھاياتىمنىڭ خەۋپكە ئۇچرىشىدىن قورقتۇم» ياكى «پارا ئالغانىدىم» دەپ جاۋاب بەرسە، گەرچە بۇ (يەنى مەزكۇر قازىنىڭ تەكرار شەرىئەتكە زىت ھۆكۈم چىقارغانلىقى) ئالدىنقىسىدىن (بىرلا قېتىم شەرىئەتكە زىت ھۆكۈم چىقىرىشتىن، مىقدار جەھەتتە) ئېغىرراق قەبىھ بولسىمۇ، ئەمما بىز ئۇنى كاپىر بولدى دېيەلمەيمىز. تاكى، ئۇ ئۆز قەلبىدە الله نىڭ نازىل قىلغانلىرىنى (ھۆكۈم

چىقىرىشتا ئاساس قىلىشقا) لايىق كۆرمىگەنلىكىنى ئىزهار قىلسا، ئەنە شۇ چاغدا ئۇنى دىندىن چىقىپ كاپىر بولدى دېيەلەيمىز.

خۇلاسە كالام، خۇددى پاسىقلىق ۋە زۇلۇمغا ئوخشاشلا، كۇفۇرنىڭمۇ ئىككىگە ئايرىلىدىغانلىقىنى بىلىش لازىم.

- كىشىنى دىندىن چىقىرىدىغان كۇفۇر، زۇلۇم ۋە پاسىقلىق: بۇ كىشىنىڭ بۇلارنى قەلبىدە هالال سانىشىغا باغلىقتۇر.
- كىشىنى دىن چىقىرىۋەتمەيدىغان كۇفۇر، زۇلۇم ۋە پاسىقلىق: كىشى بۇلارنى هالال سانىمىغان ئەهۋالنى كۆرسىتىدۇ.

بارلىق گۇناهلار ــ بولۇپمۇ بۇ دەۋردە يامراپ كەتكەن ۋە قىلىش هالال سانىلىۋاتقان جازانە ـ ئۆسۈم، زىنا ـ پاهىشە، هاراق ئىچىش قاتارلىقلار ــ ئەمەلدىكى كۇفۇردۇر. لېكىن، بىز ئېزىپ كەتكەنلىكتىن بۇ گۇناهلارنى سادىر قىلغانلارنى شۇ گۇناهنى سادىر قىلغانلىقى ۋە ئۆزىنىڭ شۇنداق قىلىشىغا يول قويغانلىقى سەۋەبلىكلا تەكفىر قىلساق بولمايدۇ. تاكى ئۇلار ئۆز قەلبىدە الله ۋە رەسۇلۇللاھ صلى الله عليه وسلم هارام قىلغان نەرسىلەرنى هارام دەپ قارىمايدىغانلىقىنى ئىزهار قىلغاندا، يەنى ئۇلارنىڭ قەلبى ئارقىلىق الله نىڭ شەرىئىتىگە ئېتىراز بىلدۈرگەنلىكى مەلۇم بولغاندا، ئاندىن ئۇلارنى تەكفىر قىلىمىز.

لېكىن، بىز بۇنىڭغا جەزم قىلالمىساق، ئۇلارنى كاپىر بولدى دېيەلمەيمىز، چۈنكى ئۇنداق قىلساق (يەنى ئۇلارنى كەسكىن دەلىل يوق هالدا تەكفىر قىلساق)، رەسۇلۇللاھ صلى الله عليه وسلم نىڭ تۆۋەندىكى هەدىسىدىكى تەهدىتنىڭ ئوبيېكتلىرىدىن بولۇپ قېلىشتىن قورقىمىز. رەسۇلۇللاھ صلى الله عليه وسلم شۇنداق دېگەن: «إذا قال الرجل لأخيه: يا كافر فقد باء بها أحدهما» «ئەگەر بىر كىشى قېرىندىشىغا (يەنى يەنە بىر مۇسۇلمانغا) <ئى كاپىر> دېسە، بۇ سۆز ئىككىسىدىن بىرىگە يانىدۇ».

بۇ خىل مەنىدىكى ھەدىسلەر نۇرغۇندۇر. مەن شۇلارنىڭ ئىچىدىكى ئىنتايىن كۈچلۈك دالالەتكە ئىگە بىرىنى زىكىر قىلىمەن. بۇ مۇشرىكلاردىن بىرىنى ئۆلتۈرۈۋەتكەن ساھابىنىڭ قىسسىسى توغرىسىدىكى ھەدىس بولۇپ، بۇ مۇشرىك مەزكۇر ساھابىنىڭ ئۆزىگە قىلىچ ئۇرغىنىنى كۆرگەن چاغدا، «گۇۋاھلىق بېرىمەنكى، الله تىن باشقا ئىلاھ يوقتۇر» دېگەن. لېكىن، ساھابە بۇنىڭغا پەرۋا قىلماستىن ئۇنى ئۆلتۈرۈۋەتكەن. بۇ ھەقتىكى خەۋەر رەسۇلۇللاھ صلى الله عليه وسلم غا يەتكەندىن كېيىن، ئۇ بۇنىڭغا قاتتىق كايىغان. مەزكۇر ساھابە ئۇ ئادەمنىڭ پەقەت ئۆلتۈرۈلۈشتىن قورققانلىقى ئۈچۈنلا شۇنداق دېگەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەندە، رەسۇلۇللاھ صلى الله عليه وسلم : «هلا شققت عن قلبه؟» «سەن ئۇنىڭ قەلبىنى يېرىپ باقتىڭمۇ؟» دېگەن.

شۇ ۋەجىدىن، ئېتىقادىي كۇفۇرنىڭ نوقۇل ئەمەل بىلەن تۈپكى باغلىنىشى يوق، ئەكسىچە ئۇ قەلبكە ئالاقىداردۇر[7].

بىز پاسىقنىڭ، گۇناھكارنىڭ، زىناخورنىڭ، ئوغرىنىڭ، جازانىخورنىڭ ۋە باشقىلارنىڭ قەلبىدىكىنى ــ تاكى ئۇ ئۆز قەلبىدىكى تىلى بىلەن ئىزھار قىلمىغۇچە ــ بىلەلمەيمىز. ئەمەلگە كەلسەك، ئۇ ئۆز ئەمەلى ئارقىلىق شەرىئەتكە زىت ئىش قىلغان ھېسابلىنىدۇ.

بۇ ئەھۋالدا، بىز (بۇ خىل كىشىلەرگە) «سەن شەرىئەتكە زىت ئىش قىلدىڭ، گۇناھ ئۆتكۈزدۈڭ، ئازدىڭ» دەيمىز ـ يۇ، لېكىن الله عز وجل نىڭ دەرگاھىدا (بىراۋنى كاپىر دېگەنلىكىمىزگە) ئۆزرىلىك ھېسابلىنىشىمىز ئۈچۈن، ئۇنىڭ دىنىدىن چىققانلىقىغا دائىر ئوچۇق دەلىل ئوتتۇرىغا چىققانغا قەدەر، ئۇنىڭغا «سەن كاپىر بولۇپ، دىنىدىن چىقتىڭ» دېمەيمىز. چۈنكى، بۇ ئەھۋالدا، ئىسلامدىكى ھەممىگە مەلۇملۇق ھۆكۈم ئۇنىڭغا ئىجرا قىلىنىشى كېرەك

---

[7] شەيخ ئەلبانى رحمه الله بۇنىڭغا قوشۇمچە قىلىپ شۇنداق دەيدۇ: «كىشى بەزى ئەمەللەر ئارقىلىقمۇ ئېتىقادىي كۇفۇر سادىر قىلىشى مۇمكىن. چۈنكى، بۇ ئەمەللەر قەتئىي رەۋىشتە ئۆز ساھىبىنىڭ كاپىرلىقىغا دالالەت قىلىدۇ. يەنى ئۇنىڭ ئاشۇ قىلمىشى دىلىدىكى كۇفۇرنى تىلى بىلەن ئىزھار قىلغىنىغا ئوخشاش ھۆكۈمدە بولىدۇ. مەسىلەن، كىشىنىڭ قەستەن قۇرئاننى مەينەت يەرگە تاشلىۋېتىشى، دېگەندەك.

بولىدۇ. بۇ ھەقتە، رەسۇلۇللاھ ﷺ: «مَنْ بَدَّلَ دِيْنَهُ فَاقْتُلُوْهُ» «كىم دىنىنى ئۆزگەرتسە، ئۇنى ئۆلتۈرۈڭلار»[8] دېگەن.

ئاندىن مەن مۇسۇلمان ھۆكۈمدارلارنى ئىزچىل تەكفىر قىلىدىغان بۇ كىشىلەرگە شۇنداق دېدىم ــ ۋە بۇ گەپنى ھېلىھەم دەيمەن ــ: «مەزكۇر ھۆكۈمدارلارنىڭ كۇفرىنى ھەقىقەتەن كىشىنى دىندىن چىقىرىدىغان كۇفۇر دەپ پەرەز قىلايلى ۋە بۇلارنىڭ ئۈستىدە تېخىمۇ يۇقىرى دەرىجىلىك ھۆكۈمدار بار دەپ تۇرايلى. بۇ ئەھۋالدا، مەزكۇر تېخىمۇ يۇقىرى دەرىجىلىك ھۆكۈمدارنىڭ ئۇلارغا (يەنى كۇفۇر سادىر قىلغان تۆۋەن دەرىجىلىك رەھبەرلەرگە) ئىسلامىي جازا ئىجرا قىلىشى ۋاجىب بولىدۇ.

ئەگەر بىز جېدەلنى توختىتىپ، ‹مۇشۇ ھۆكۈمدارلارنىڭ ھەممىسى كاپىر ھەمدە ئۇلارنىڭ كۇفرى كىشىدىن دىندىن چىقىرىدىغان كۇفۇردۇر› دېگەن تەقدىردىمۇ، سىلەر ئۇلارغا قارىتا ئەمەلىي نېمە ئىش قىلالايسىلەر؟»

ئەگەر ئۇلار: «‹ۋەلا ۋە بەرا› قىلىمىز (يەنى الله ئۈچۈن ياخشى كۆرۈپ، الله ئۈچۈن ئۆچ كۆرىمىز» دېسە، بۇنىڭغا قارىتا دەيمىزكى: «الله ئۈچۈن ياخشى كۆرۈپ، الله ئۈچۈن ئۆچ كۆرۈش كىشىنىڭ قۇربىتىگە كۆرە، قەلبىتە ۋە ئەمەلدە دەپ ئىككىگە ئايرىلىدۇ. الله ئۈچۈن ياخشى كۆرۈپ، الله ئۈچۈن ئۆچ كۆرۈش ئۈچۈن چوقۇم كىشىلەرنى تەكفىر قىلىپ، مۇرتەد دەپ جاكارلاش شەرت ئەمەس. ئەكسىچە، الله ئۈچۈن ياخشى كۆرۈپ، الله ئۈچۈن ئۆچ كۆرۈش بىدئەتچىلەرگە، پاسىقلارغا ۋە زالىملارغىمۇ قارىتىلىدۇ».

ئاندىن، ئۇلارغا دەيمەنكى: «كاپىرلار ئىسلام دىيارلىرىنىڭ نۇرغۇن جايلىرىنى ئىشغال قىلىۋالدى ۋە تولىمۇ ئەپسۇس، يەھۇدىيلار پەلەستىنىنى

---

[8] مەنسۇر ھەللاج قاتارلىق مۇرتەد بولغانلىقى سەۋەبلىك ئۆلتۈرۈلگەنلەرنىڭ مىساللىرىغا ئوخشاش، كىشىنىڭ مۇرتەد بولغانلىقىغا قەتئىي جەزم قىلىنغان ئەھۋالدىمۇ، بۇنىڭ جازاسى شەخس تەرىپىدىن ئەمەس، بەلكى شەرئىي ھاكىمىيەت تەرىپىدىن ئىجرا قىلىنىدۇ، ت

بېسۋالدى. سىلەر ۋە بىز بۇ خۇسۇستا نېمە قىلالايمىز؟ سىلەردىن بىرىڭلار ئۆزى كاپىر دەپ قارىغان ئاشۇ ھۆكۈمدارغا قارشى چىقالامدۇ؟

سىلەر بۇ مەسىلىنى قويۇپ، ئىسلامىي ھاكىمىيەت تىكلەشنىڭ ئۇل ـ ئاساسلىرىنى بەرپا قىلىشقا كۈچىسەڭلار بولمامدۇ؟ ئەنە شۇ رەۋىشتە رەسۇلۇللاھ صلى الله عليه وسلم نىڭ ساھابىلەرنى تەربىيەلەش جەھەتتىكى سۈننىتىگە ئەمەل قىلغان بولىسىلەر. ئۇلار ئەنە شۇ ئاساس ئۈستىدە ئىسلامىي ھاكىمىيەتنىڭ ئۇل ـ ئاساسىنى بەرپا قىلىشقانىدى».

بۇ يەردە شۇنى تەكرار تەكىتلەيمىزكى، بارلىق مۇسۇلمان جامائەتلەر الله عز وجل نىڭ {هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ} «مۇشرىكلار يامان كۆرگەن تەقدىردىمۇ، الله ھەق دىنىنى بارلىق دىنلار ئۈستىدىن غالىب قىلىش ئۈچۈن پەيغەمبىرىنى ھىدايەت بىلەن ۋە ھەق دىن بىلەن ئەۋەتتى»[9] دېگەن سۆزىنى رويابقا چىقىرىش ئۈچۈن، ئىسلام دىيارلىرىدىلا ئەمەس، بەلكى پۈتۈن دۇنيادا ئىسلام شەرىئىتىنى بەرپا قىلىش ئۈچۈن تىرىششى كېرەك.

ھەقىقەتەن بەزى خۇش بېشارەت بەرگۈچى ھەدىسلەردە بۇ ئايەتنىڭ كەلگۈسىدە ئىشقا ئاشىدىغانلىقىدىن خەۋەر بېرىلگەن.

مۇسۇلمانلار قۇرئاندىكى بۇ ھۆكۈمنى ۋە ئىلاھىي ۋەدىنى رويابقا چىقىرىشتا، ئوپئوچۇق بىر يولغا موھتاجدۇر. ھالبۇكى، بۇ يول دىندىن چىقىپ كاپىر بولدى دەپ قارالغان ھۆكۈمدارلارغا قارشى ئىنقىلاب جاكارلاش ئارقىلىق ئىشقا ئاشامدۇ؟ نەتىجىدە، ئۇلار (يەنى دەلىلسىز تەكفىرچىلەر) ئۆزلىرىنىڭ باتىل گۇمانلىرى ئارقىلىق ھېچ ئىشنى ۋۇجۇدقا چىقىرالمايدۇ.

ئۇنداقتا (الله نىڭ دىنىنى ھەممىدىن ئۈستۈن قىلىپ، ئەھلى جاھان ئارىسىدا ئىسلامىي نىزام بەرپا قىلىشتىكى) مەنھەج ۋە يول زادى نېمە؟

---

[9] سۈرە سەپ 9 - ئايەت

شۇبھىسىزكى، بۇ توغرا يول رەسۇلۇللاھ ﷺ دائىم تىلغا ئالىدىغان ۋە ھەر خۇتبىسىدە ساھابىلىرىگە تەلقىن قىلىدىغان يولدۇر. رەسۇلۇللاھ ﷺ خۇتبىسىدە شۇنداق دەيتتى:

«وَخَيْرُ الهَدِي هَدِيُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم»

«يوللارنىڭ ئەڭ ياخشىسى مۇھەممەد ﷺ نىڭ يولىدۇر»

بارلىق مۇسۇلمانلار ــ بولۇپمۇ ئىسلام شەرىئىتىنىڭ قايتىدىن بەرپا قىلىنىشىغا ئەھمىيەت بېرىدىغانلار ــ ئۇچۇن زۆرۈر بولغىنى رەسۇلۇللاھ ﷺ باشلىغان يەردىن باشلاشتۇر. بۇنى تىلغا يەڭگىل ئۇشبۇ ئىككى كەلىمگە يىغىنچاقلايمىز: پاكلاش ۋە تەربىيەلەش.

بىز ھۆكۈمدارلارنى تەكفىر قىلىشتىن باشقا ھېچ ئىش قىلالمايدىغان ئاشۇ ئاشقۇنلار غەپلەتتە قالغان، تېخىمۇ توغرىسى قەستەن بىلمەس بولۇۋالغان سابىت ۋە قەتئىي ھەقىقەتلەرنى بىلىمىز.

ئۇلار ھۆكۈمدارلارنى تەكفىر قىلىشنى توختاتمايدۇ ۋە ئۇلاردىن ــ ياكى ئۇلارغا ــ پىتنە ۋە ئۇقۇبەتتىن باشقا ئىش سادىر بولمايدۇ.

يېقىنقى يىللاردا مۇشۇ كىشىلەرنىڭ قولىدا يۈز بەرگەن ئىشلارغا، دەسلەپتە مەككىدە، ھەرەم مەسجىدىدە يۈز بەرگەن ئىسيانغا، ئاندىن مىسىردا يۈز بەرگەن توقۇنۇشقا ۋە ساداتنىڭ ئۆلتۈرۈلۈشىگە، نۆۋەتتە سۇرىيەدە، مىسىردا ۋە ئالجىرىيەدە يۈز بېرىۋاتقان ئىشلارغا ۋە مۇشۇ پىتنە - پاساتلار سەۋەبلىك نۇرغۇنلىغان بىگۇناھ مۇسۇلمانلارنىڭ قانلىرى تۆكۈلگەنلىكىگە، شۇنداقلا بۇنىڭ يەنە نۇرغۇن بالايىئاپەتلەرگە سەۋەب بولغانلىقىغا ھەممەيلەن شاھىتتۇر.

بۇلارنىڭ ھەممىسىگە ئۇلارنىڭ قۇرئان - سۈننەتتىكى نۇرغۇن كۆرسەتمىلەرگە قارشى يول تۇتقانلىقى سەۋەب بولغان. شۇلارنىڭ ئارىسىدىكى ئەڭ مۇھىملىرىدىن بىرى تۆۋەندىكى ئايەتتۇر:

{قَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا}

«سىلەرگە ـ اللە نى، ئاخىرەت كۈنىنى ئۈمىد قىلغان ۋە اللە نى كۆپ ياد ئەتكەنلەرگە ـ رەسۇلۇللاھ ئەلۋەتتە ياخشى ئۈلگىدۇر» [سۈرە ئەھزاب 31 ـ ئايەت].

ئەگەر بىز يەر يۈزىدە اللە نىڭ شەرىئىتىنى ھاكىم قىلىش خۇسۇسىدا داۋراڭ سېلىپلا قالماي، بۇ دەۋايىمىزدا سەمىمىي بولساق، ئىشنى ھۆكۈمدارلارغا قارشى چىققۇدەك ماجالىمىز يوق تۇرۇقلۇق، شۇلارنى تەكفىر قىلىشتىن باشلامدۇق؟ ياكى رەسۇلۇللاھ صلى الله عليه وسلم باشلىغان يەرزدىن باشلامدۇق؟ شەكسىزكى، بۇنىڭ جاۋابى «سىلەرگە رەسۇلۇللاھ ئەلۋەتتە ياخشى ئۈلگە»دۇر.

ئۇنداقتا، رەسۇلۇللاھ صلى الله عليه وسلم ئىشنى قەيەردىن باشلىغان؟

ئىلىمنىڭ ھىدىنى ھىدلاشقا مۇۋەپپەق بولغان ھەركىمگە مەلۇمكى، رەسۇلۇللاھ صلى الله عليه وسلم ئىشنى ئۆزى ھەقنى قوبۇل قىلىشقا ھازىر دەپ قارىغان كىشىلەرگە دەۋەت قىلىشتىن باشلىغان. نەتىجىدە، رەسۇلۇللاھ صلى الله عليه وسلم نىڭ تەرجىمىھالىدىن مەلۇم بولغىنىدەك، ساھابە كىرامدىن بەزىلىرى ئۇنىڭ دەۋىتىگە ئاۋاز قوشقان. ئاندىن، بۇ (ئاز ساندىكى) مۇسۇلمانلار مەككىدە قىيىن ـ قىستاققا، زىيانكەشلىككە دۇچ كەلگەن. ئاندىن، (ھەبەشىستانغا قىلىنغان) بىرىنچى ۋە ئىككىنچى قېتىملىق ھىجرەت توغرىسىدا (الله عز وجل دىن) بۇيرۇق كەلگەن. ئاخىرىدا، الله عز وجل مەدىنە مۇنەۋۋەردە ئىسلامغا قۇۋۋەت ئاتا قىلغان. ئەنە شۇ چاغدا توقۇنۇشلار باشلىنىپ، مۇسۇلمانلار بىر تەرەپتىن (بۇتپەرەس) كاپىرلار بىلەن، يەنە بىر تەرەپتىن يەھۇدىيلار بىلەن ئۇرۇش قىلىشقا باشلىغان.

شۇ ۋەجىدىن، بىزمۇ رەسۇلۇللاھ ﷺ نىڭ قىلغىنىدەك، ئىشنى كىشىلەرگە ھەقىقىي ئىسلامنى ئۆگىتىشتىن باشلىشىمىز كېرەك. لېكىن، نۆۋەتتىكى ئەھۋالدا بىز نوقۇل ئوقۇتۇش بىلەنلا چەكلىنىپ قالساق بولمايدۇ. چۈنكى، ئىسلامغا بۇ دىنغا تەۋە بولمىغان ۋە ئۇلۇغ ئىسلام ئىمارىتىنىڭ ئۆرۈلۈشىگە سەۋەب بولىدىغان بىدئەتلەر كىرىۋالغانلىقى شەكسىز.

شۇڭا، دەۋەتچىلەر ئىشنى ئىسلامدا كېيىن پەيدا بولغان نەرسىلەرنى تازىلاشتىن باشلىشى كېرەك.

ئەنە شۇ (يۇقىرىدا قەيت قىلىنغان) ئىككى ئاساسىي ۋەزىپىنىڭ بىرىنچىسىدۇر.

ئىككىنچىسى بولسا، بۇ شەكىلدىكى (دىننى بىدئەتلەردىن) پاكلاش بىلەن بىر ۋاقىتتا، يېڭى ئەۋلادلارنى بىدئەتلەردىن پاكلانغان ئىسلام دىنى ئۈستىدە يېتىشتۈرۈشتۈر.

ئۆتكەن بىر ئەسىرگە يېقىن ۋاقىت مابەينىدە قۇرۇلغان ئىسلامىي جامائەتلەرگە، ئۇلارنىڭ مەپكۇرىلىرىگە ۋە پائالىيەتلىرىگە نەزەر سالىدىغان بولساق، ئۇلارنىڭ «بىزگە ئىسلامىي ھاكىمىيەت كېرەك» دەپ ۋارقىراشتىن باشقا، ئۆزىگىمۇ، ئۆزگىلەرگىمۇ تىلغا ئالغۇدەك بىرەر پايدا يەتكۈزمىگەنلىكىنى، ئەكسىچە ئۇشبۇ ئاجىز دەۋاسى سەۋەبلىك نۇرغۇن بىگۇناھ كىشىلەرنىڭ قېنىنىڭ تۆكۈلۈشىگە سەۋەب بولغاندىن باشقا ھېچبىر ئىشنى ۋۇجۇدقا چىقىرالمىغانلىقىنى كۆرىمىز.

بىز ئۇلارنىڭ ھېلىھەم قۇرئان ـ سۈننەتكە زىت ئەقىدىلىرىنى، ئەمەللىرىنى، شەرىئەتكە زىت ئۇتتۇقسىز ئۇرۇنۇشلىرىنى تەكرارلاۋاتقانلىقلىرىنى ئاڭلاپ تۇرۇۋاتىمىز.

ئەڭ ئاخىرىدا دەيمەنكى، دەۋەتچىلەردىن بىرى ــ ئۇنىڭغا ئەگەشكۈچىلەرنىڭ بۇ سۆزگە مەھكەم يېپىشىپ، ئۇنى ئىشقا ئاشۇرۇشنى ئۈمىد قىلىمەن ــ شۇنداق دېگەن: «سىلەر ئىسلام دۆلىتىنى قەلبىڭلاردا قۇرۇڭلاركى، ئاندىن سىلەر ئۈچۈن يەر يۈزىدە ئىسلام دۆلىتى قۇرۇلىدۇ!».

مۇھەققەقكى، ئەگەر مۇسۇلمان ئۆز ئەقىدىسىنى قۇرئان ـ سۈننەت بويىچە توغرىلىسا، ئۇنىڭ ئىبادىتىنىڭ، ئەخلاقىنىڭ ۋە قىلمىشلىرىنىڭ تۈزۈلىدىغانلىقىدا شەك يوق.

لېكىن، ئەپسۇسلىنارلىقى شۇكى، كىشىلەر بۇ گۈزەل سۆزگە ئەمەل قىلماستىن (يەنى ئىسلامىي دۆلەت قۇرۇش ئۈچۈن، ئىشنى ئەقىدىنى توغرىلاشتىن باشلاپ ئەمەلىي ھەرىكەتكە ئۆتمەستىن)، يەنىلا «ئىسلامىي دۆلەت قۇرۇش كېرەك» دەپ داۋراڭ سېلىش بىلەن مەشغۇل بولۇۋاتىدۇ. لېكىن، بۇنىڭ پايدىسى يوق. الله بىلەن قەسەمكى، شائىرنىڭ تۆۋەنكى سۆزلىرى ھەقىقەتەن توغرا ئېيتىلغان:

نىجادلىققا ئىنتىلىسەن ـ يۇ، ئۇنىڭ ئۈچۈن قەدەم باسمايسەن،

ھالبۇكى، كېمە ھەرگىز قۇرۇقلۇقتا ماڭالمايدۇ.

ئېيتقانلىرىمنىڭ ئىنساپلىق كىشىلەر ئۈچۈن يېتەرلىك بولغان بولۇشىنى، ئېزىپ كەتكەنلەرنىڭ ھەققە قايتىشىنى ئۈمىد قىلىمەن. ياردەم الله تىندۇر.